

Umhverfisstofnun

Kynning á fundi náttúruverndarnefnda
hinn 8.okt 2004

Davíð Egilson

Einkunnarorð

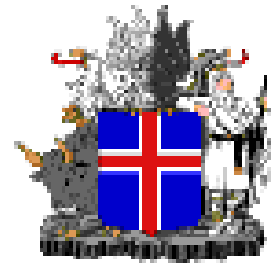
- Heilbrigð þjóð í hreinu og óspilltu umhverfi
- Umhverfis- og matvælamál eru mál allra

Efnisyfirlit

- Fyrir hvað umhverfisstofnun stendur
- Umhverfi stofnunarinnar
- Innra skipulag
- Verklag
- Tengsl við náttúruverndarnefndir
- Samantekt

Lagarammi

Stofnunin starfar samkvæmt lögum nr.
90/2002 um Umhverfisstofnun.

Hlutverk hennar er að

stuðla að velferð almennings með því að beita sér fyrir heilnæmu umhverfi, öruggum neysluvörum og verndun og sjálfbærri nýtingu íslenskra náttúruauðlinda.

Umhverfisstofnun

Umhverfisstofnun heyrir undir Umhverfisiráðuneytið. Stofnunin tók til starfa 1. janúar 2003 þegar hún tók við verkefnum Hollustuverndar ríkisins, Náttúruverndar ríkisins og embætti Veiðistjóra auk Hreindýraráðs og Ráðgjafanefndar um villt dýr.

Markmið

- **Sjálfbær þróun** - að ekki sé gengið á rétt komandi kynslóða til lífsgæða
- **Öryggi neytenda** - að efni og neysluvörur valdi ekki slysum á fólki, heilsutjóni eða mengun
- **Heilnæmt umhverfi** - að efni og athafnir manna spilli ekki auðlindum landsins og vistkerfum

Umhverfi stofnunarinnar

Stjórnkerfið

Ríkisstjórn Íslands

Umhverfisstofnun

Landmælingar Íslands

Náttúrufræðistofnun Íslands

Náttúrurannsóknastöðin við
Mývatn

Skipulagsstofnun

Umhverfisráðuneytið

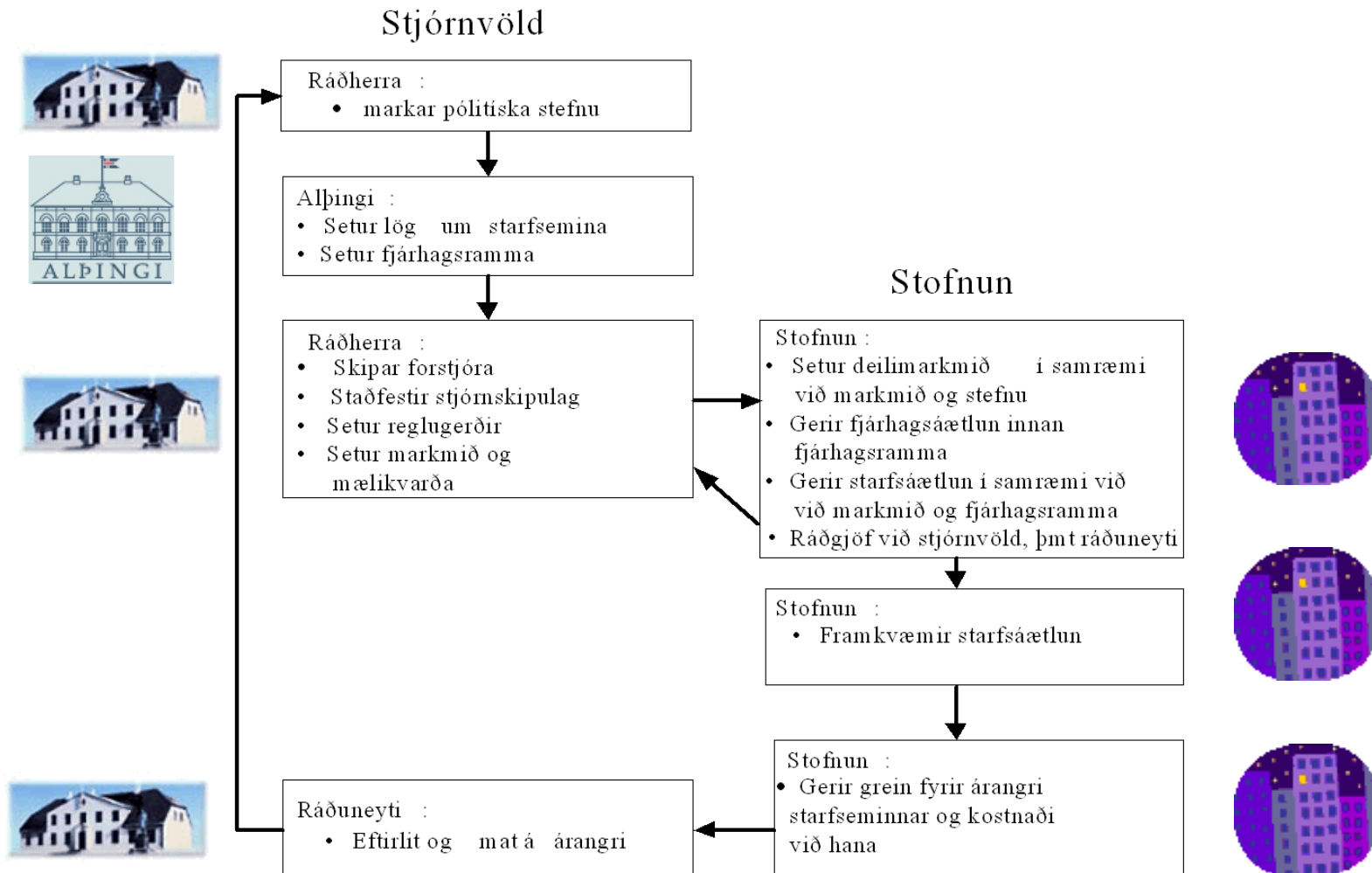
Brunamálastofnun

Úrvinnslusjóður

Veðurstofa Íslands

Stofnun Vilhjálms
Stefánssonar

Hefðbundin verkaskipting

Stjórnskipulag umhverfismála

Umhverfisstofnun tengist flestum þáttum stjórnkerfisisins

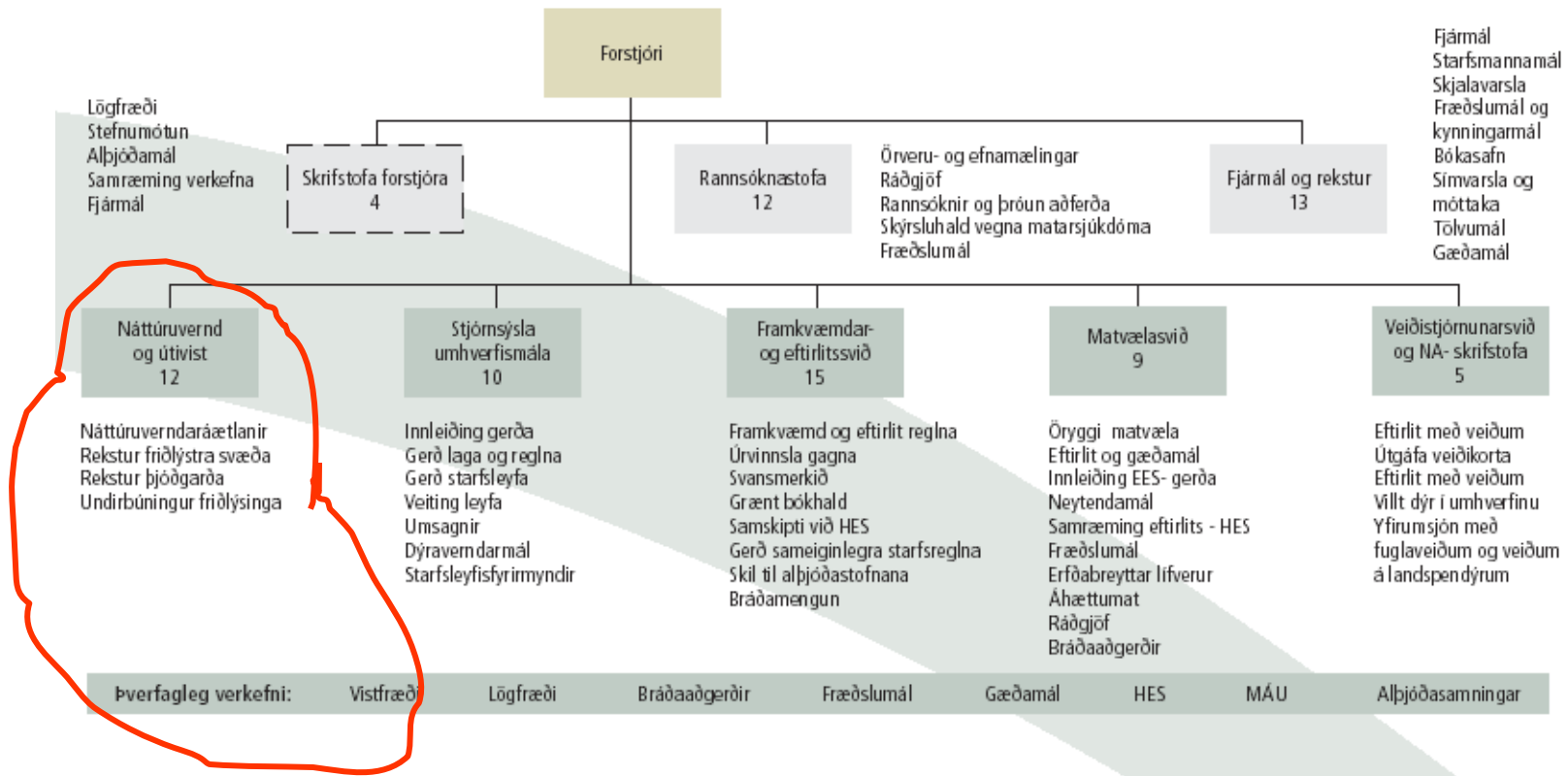

Stjórnskipulag umhverfismála

Innra skipulag og verkefni

Skipurit

Verkefni

- Fræðsla og ráðgjöf fyrir almenning, fyrirtæki og stjórnvöld
- Eftirlit með atvinnurekstri og framkvæmdum
- Vöktun umhverfisgæða
- Gerð starfsleyfa
- Dýravernd
- Umsagnir um mat á umhverfis-áhrifum og skipulagsáætlanir
- Hollustuhættir og öryggismál almennings
- Landvarsla, umsjón og rekstur friðlýstra svæða
- Mat á verndargildi náttúru og skráning náttúruminja

Verkefni

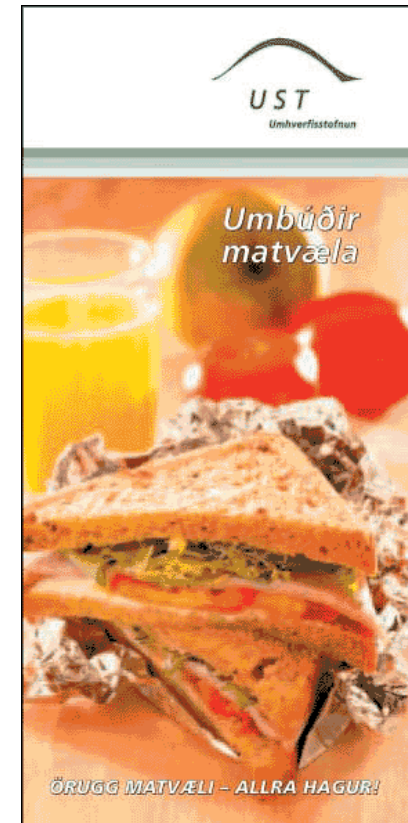
- Öryggi matvæla
- Stjórnun veiða á villtum fuglum og spendýrum
- Innflutningseftirlit
- Yfirumsjón og samræming heilbrigðiseftirlits
- Umhverfismerkingar
- Örveru- og efnarannsóknir á vatni, matvælum, umhverfissýnum ofl.
- Þátttaka í norrænu, evrópsku og alþjóðlegu samstarfi
- Umsagnir um lög og reglugerðir

Útgáfustarfsemi

- Umhverfisstofnun gefur út á hverju ári fjölda skýrsla, leiðbeininga, fræðslu- og kynningarefnis fyrir fagaðila og almenning.
- Auk þess er mikinn fróðleik að finna á heimasíðu Umhverfisstofnunar, www.ust.is.

Þar má finna reglulega uppfærðar upplýsingar varðandi allt sem snertir umhverfismál.

Umhverfi og lífsgæði

- Umhverfismál hafa fengið aukið vægi á seinni árum og eru nú mikilvægur þáttur í stjórnskipulaginu.
- Með verndunaraðgerðum og úrbótum má stuðla að bættum lífsgæðum.

Umhverfi og lífsgæði

- Mikilvægt er að fylgst sé með **heilnæmi vara**.
- **Virkt eftirlit** er nauðsynlegt til að tryggja að **matvæli**, aðrar **neysluvörur og efnavara** ýmis konar standist gerðar kröfur.

Umhverfi og lífsgæði

Með **friðlýsingu** er ákveðið að **landsvæði** eða **lífverutegund** sé **hlíft** og það varðveitt til framtíðar. Með **skipulagi**, **skynsamlegri nýtingu** og stjórnun er reynt að **lágmarka röskun lífríkisins** og þess gætt að **ásýnd landsins** spillist ekki

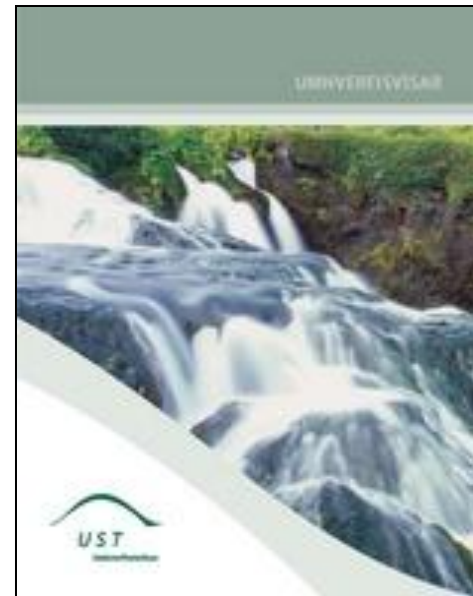

Starfsemi

Starfsmenn Umhverfisstofnunar eru um 80 og starfa á 7 sviðum

Skrifstofa í Reykjavík

- Fjárhags- og rekstrarsvið
- Framkvæmda- og eftirlitssvið
- Matvælasvið
- Náttúruverndarsvið
- Rannsóknarstofa
- Stjórnsýslusvið
- Veiðistjórnunarsvið

Starfsemi

Skrifstofa á Akureyri og Egilstöðum

- Veiðistjórnun er starfrækt á skrifstofu stofnunarinnar á Akureyri. Þaðan, og frá Egilsstöðum er einnig stýrt málefnum er varða verndun og nýtingu viltra dýrastofna.

Einnig starfa þjóðgarðsverðir, aðstoðarfólk þeirra og landverðir á vegum Umhverfisstofnunar á náttúruverndarsvæðum víða um land.

Deildir

Fjárhags- og rekstrarsvið

Sér um allan almennan rekstur stofnunarinnar, fjármál, starfsmannamál, símsvörun og móttöku, skjalavörslu, bókasafn, eignaumsýsla og tölvumál. Einnig ber sviðið ábyrgð á fræðslumálum og gæðamálum Umhverfisstofnunar.

Meginverkefni:

- Almennur rekstur stofnunarinnar
- Fjármál
- Starfsmannamál
- Símsvörun og móttaka
- Skjalavarsla og bókasafn
- Tölvumál
- Fræðslumál og almannatengsl
- Gæðamál
- Eignaumsýsla

Framkvæmda- og eftirlitssvið

Sér um að framfylgja lögum og reglugerðum á sviði mengunarvarna og náttúruverndar.

Meginverkefni:

- Eftirlit með starfsleyfisskyldum atvinnurekstri
- Eftirlit með framkvæmdum
- Loftgæðavöktun og vatnsgæðavöktun
- Umsagnir um umhverfismat og skipulagsáætlanir
- Hollustuhættir og öryggismál á almannafæri
- Norræna umhverfismerkið

Önnur verkefni:

• Bráðamengun	:	• Gerð starfsleyfisfyrirmynda
–Umsjón með búnaði		• Grænt bókhald fyrirtækja
–Skipulagning æfinga		• Dýraverndarmál
–Samstarf við aðra viðbragðsaðila		• Gerð leiðbeininga um mengunarvarnir
–Viðbrögð við bráðamengun		• Meðferð gagna og gagnaskila, m.a. í alþjóðlega gagnabanka
• Gerð ástandsskýrsla um umhverfismál		• Alþjóðasamningar
• Umsagnir-mat á umhverfisáhrifum		
• Landupplýsingakerfi		

Stjórnsýslusvið

Sér um bættar mengunarvarnir, þekkingu og öryggi í meðferð efna og efnavöru og betri yfirsýn yfir dýrahaldi í atvinnuskyni

Meginverkefni varðandi reglusetningar:

- EES-samningurinn - Innleiðing EB gerða
- Séríslenskar reglugerðir
- Reglugerðir til að innleiða alþjóðlegasamninga
- Upplýsingasöfnun um efni á markaði – “Non EINECS
- Leyfisveitingar – sala eiturefna og varnarefna
- Innflutningseftirlit - sölubækur
 - Efnavopnasamningurinn
 - Flokkun og merkingar

Meginverkefni varðandi mengun sjávar:

- Verkefni varðandi varnir gegn mengun sjávar
- Alþjóðasamningar er tengjast mengun hafsins
- Leyfisveitingar fyrir varp í hafið
- Bráðamengunarmálefni
- Lög og reglur á starfssviðinu
- Umsagnir - mat á umhverfisáhrifum
- Landsstöðvaáætlun
- Vákort

Meginverkefni varðandi sæfi og varnarefni:

- **Sæfiefni:** Úttekt á efnum á markaði, markaðsleyfi, áhættumat, gæðamál
- **Varnarefni:** Markaðsleyfi, starfsréttindaleyfi, umsagnir um notkunarleyfi

Matvælasvið

Sér um að tryggja gæði, öryggi og hollustu matvæla með forvörn og neytendavernd að leiðarljósi

Meginverkefni:

- Yfirumsjón og samræming matvælaeftirlits heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga
- Vinna við reglugerðasetningu
- Fræðsla, kynning nýrra reglna, eftirlitsverkefni og viðmiðunarreglur, samstarf
- Leyfisveitingar og eftirlit
- Samstarf við aðrar matvælastofnanir í landinu
- Forvarnir og viðbrögð vegna örveru- og efnamengunar í matvælum

Önnur verkefni:

- Aukaefni, aðskotaefni, varnarefni, örverur, matvælaumbúðir og efni í snertingu við mat, neysluvatn
- Bætiefni, fæðubótarefni, sérfæði, merkingar matvæla, nýfæði
- Innra eftirlit, innflutningseftirlit
- Erfðabreyttar lífverur

Rannsóknarstofa

Sér um örveru- og efnafræðilegar rannsóknir á sviði matvæla-, neyslu- og nauðsynjavara og mengunar.

Meginverkefni:

- Örveru- og efnarannsóknir á matvælum, vatni, lyfjum, fóðri og umhverfissýnum
- Rannsóknir vegna eftirlits með dýrældi og slátrun
- Sala á snertiskálum
- Mælingar á varnarefnum í ávöxtum og grænmeti.
- Gæðaprófanir fyrir lyfjafyrirtæki og aðra aðila
- Rannsóknarstarfsemi, fræðsla, ráðgjöf og upplýsingar, skýrsluhald um matarsjúkdóma, nefndarstörf og erlent samstarf

- Við mælingarnar eru notaðar **faggiltar og viðurkenndar rannsóknaaðferðir**, staðlaðar eða prófaðar af ýmsum alþjóðlegum samtökum á sviði aðferðaþróunar..
- Helstu viðskiptamenn (aðrir en UST):**Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga, Yfirdýralæknisembættið, matvælasvið UST, framkvæmda- og eftirlitssvið UST, matvælafyrirtæki, lyfjafyrirtæki, einkaaðilar** og aðilar í vísindarannsóknnum.

Veiðistjórnunarsvið og NA skrifstofa

Er með yfirumsjón með öllum fuglaveiðum og veiðum á landspendýrum á Íslandi. Veiðistjórnunarsvið annast einnig útgáfu veiðikorta.

Meginverkefni:

- Skotvopna- og veiðinámskeið
- Sala á hreindýraveiðileyfum og úthlutun hreindýraarðs til bænda
- Ráðgjöf til stjórnvalda, sveitarfélaga og almennings varðandi tjón af völdum villtra dýra
- Erlent samstarf

Önnur verkefni:

- Yfirumsjón með refa- og minkaveiðum
- Umsjón með veiðikortakerfinu/veiðitölur

Náttúruverndarsvið

Hlutverk þess er að stuðla að verndun náttúrunnar með því að fylgja lögum og reglugerðum þar að lútandi.

Náttúruverndarsvið

Meginverkefni:

- Stuðla að samskiptum manns og umhverfis þannig að hvorki líf, land, vatn né andrúmsloft spillist að óþörfu
- Tryggja eftir föngum þróun íslenskrar náttúru eftir eigin lögmálum og verndun þess sem er sérstætt eða sögulegt
- Auðvelda umgengni og kynni þjóðarinnar af náttúru og menningarminjum
- Vernda og nýta auðlindir á grundvelli sjálfbærrar þróunar

Náttúruverndarsvið

Önnur verkefni:

- Félagsleg náttúruvernd
- Hagræn náttúruvernd
- Menningarleg náttúruvernd

Náttúrverndarsvið

Þjóðgarðar

- Umhverfisstofnun er með undir sinni umsjón þrjá þjóðgarða:
 - Þjóðgarðinn í Skaftafelli
 - Þjóðgarðinn á Snæfellsnesi
 - Þjóðgarðinn í Jökulsárgljúfrum

Friðlýst svæði

- Umhverfisstofnun er með undir sinni umsjón 47 friðlýst svæði

Náttúrverndarsvið

Í þjóðgörðum og á friðlýstum svæðum vinna að staðaldri 7 manns og á sumrin bætast við um 40 landverðir sem gæta að friðlöndunum og þeirri aðstöðu sem þar er boðið upp á. Gestir geta sótt leiðsögn og fróðleik um náttúrufar til landvarða.

Verklag

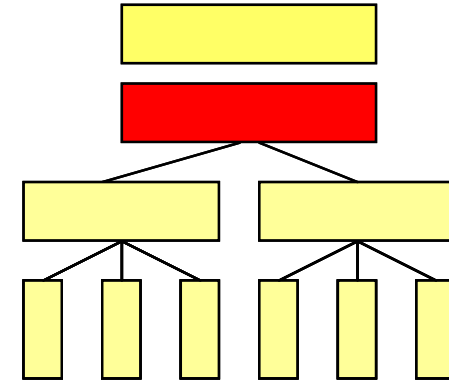
Umhverfismál í samfélaginu

Umhverfismál og matvælaöryggismál miða að því að takmarka ákveðið frelsi til að ná markmiðum verndar, öryggis eða betri nýtingar.

Þess vegna:

- eru þessi mál í eðli sínu áttakamál*
- skiptir máli að samfélagið sé virkt í mótun reglana*
- er mikilvægt að framkvæmdin sé samræmd og henni fylgt þegar ákvörðun er tekin*
- Þarf að fylgja ákveðnum reglum við matskenndar ákvarðanir*

Hlutverk umhverfisstofnunar

Umhverfisstofnun ætlar að stuðla að sjálfbærri þróun samfélagsins með að standa vörð um, og bæta ef kostur er, lífsskilyrði fyrir landsmenn á grundvelli á náttúrverndar, neytendaverndar, öruggra matvæla og heilnæms umhverfis svo samtíminn og komandi kynslóðir fái notið þeirra.

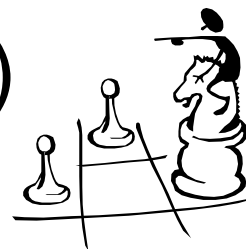
Framkvæmd

Stjórnendur Umhverfisstofnunar tryggja að stofnunin uppfylli hlutverk sitt. Það er gert með eftirfarandi hætti:

- Þarfir **samfélagsins** vegna umhverfismála verði hafðar að leiðarljósi og þess gætt að langtímahagsmunir gangi fram yfir ógrundaða skammtímahagsmuni.
- Þarfir **notenda þjónustu** stofnunarinnar verða kannaðar og þeim mætt að svo miklu leiti sem það er raunhæft
- **Stjórnskipulagi** sem þróast með verkefnum stofnunarinnar, Áætlanagerð og reglulegu mati á starfseminni
- Þróun í **starfsmannahaldi** og styrkingu starfsanda
- **Fjármál** og rekstur verði í jafnvægi.

Stýriáætlun (Strategy)

Stýriáætlun varðandi ábyrgð og vinnulag

- að lögum og reglum sé fylgt eftir og unnið sé að því að þeir sem reglurnar beinast að virði skyldur sínar.
- að fyrirbyggja fremur en laga það sem úrskeiðis fer.

Stýriáætlun varðandi samstarf

- að vinna með umhverfissráðuneytinu að því að skilgreina og forgangsraða verkefnum stofnunar í ljósi hlutverks hennar, ástands umhverfismála, stefnu stjórnvalda hverju sinni og fjárveitingum til stofnunarinnar.
- að vinna með öðrum að skilgreina og ná markmiðum umhverfisverndar
að gæta hagsmuna Íslands í alþjóðasamstarfi

Stýriáætlun varðandi upplýsingu

- að veita almenningi, atvinnulífinu og stjórnvöldum greiðan aðgang að öruggum upplýsingum um umhverfis- og matvælamál og að þær verði settar fram á aðgengilegan hátt

UST

Umhverfisstofnun

Leiðarljós Umhverfisstofnunar

(Leiðarljós segja hvað grundvallargildi stofnunarinnar ætla að ganga út frá við forgangsröðun og aðra matskennda ákvarðanatöku í starfi sínu t.d. þegar ekki er hægt að styðjast við lagaákvæði).

- að sjálfbær þróun er grundvöllur fyrir búsetu á Íslandi þm sjálfbær nýting auðlinda og sjálfbær framleiðsla
- Að **öryggi og heilsa fólks** gengur fyrir við mat á áhættu og viðbrögðum gangvart hættu.
- að vera **heiðarleg** í samskiptum við aðra
- að **gæta samræmingar** m.a. gagnvart stefnu stjórnvalda á hinum ýmsu sviðum.
- að byggja **ákvarðanir** á **bestu fánlegri vísindapekkingu** og tengja forgangsröðun verkefna slíkri þekkingu.

Tengsl við náttúruverndarnefndir

Hlutverk náttúruverndarnefnda skv. 11. gr. náttúruverndarlaga

- að vera sveitarstjórn til ráðgjafar um náttúruverndarmál
- stuðla að náttúruvernd, hver á sínu svæði, m.a. með fræðslu og umfjöllun um framkvæmdir sem líkleg er til að hafa áhrif á náttúruna
- gera tillögur um úrbætur til sveitarstjórna og Umhverfisstofnunar

Hlutverk náttúruverndarnefnda skv. öðrum ákvæðum náttúruverndarlaga

- **7. gr.** heimild til að annast almennt eftirlit með náttúru landsins
- **33. gr.** Umsagnir vegna tillögu að svæðis- og aðalskipulagsgerð
- **33. gr.** umsagnir vegna úrskurða um mat á umhverfisáhrifum
- **37. gr.** umsagnir áður en framkvæmda- og byggingarleyfi er veitt til framkvæmda sem hafa í för með sér röskun jarðmyndana og vistkerfa
- **47. gr.** umsögn um framkvæmdarleyfi vegna efnistöku á landi, af eða úr hafsbotni innan netlaga
- **65. gr.** samráð við Umhverfisstofnun við gerð tillögu að náttúruverndaráætlunar
- **67. gr.** samráð við Umhverfisstofnun vegna undirbúnings og öflun gagna vegna viðbóta við náttúruminjaskrá og heildarútgáfu
- **70. gr.** stuðningur við útivist með því að halda opnum göngustígum, strandsvæðum til sjóbaða, vatnsbökkum, öðrum stígum o.s.frv.

Náttúruverndaráætlun

- Umhverfisstofnun skal leggja fyrir Alþingi áætlun á 5 ára fresti, fyrst árið 2002
- Náttúruverndarsvæði, lífverur, búsvæði, vistkerfi og jarðmyndanir sem ástæða þykir til að friðlýsa

Tengsl náttúrustofa og náttúruverndarnefnda

- Lög um Náttúrufræðistofnun Íslands og náttúrustofur nr. 60/1992
 - 11. gr. náttúrustofur ber að veita náttúruverndarnefndum á starfsvæði hennar upplýsingar og ráðgjöf á verksviði stofnunarinnar
- og** ráðgjöf, rannsóknir og vöktun gegn greiðslu
- Náttúruverndarnefndir og náttúrustofur ættu því að vinna saman, athuga samning ráðherra og sveitarfélaga um náttúrustofur.

Að hverju þarf að huga þegar metið er hvort eigi að vernda?

Sjónarmið er varða:

- Nýtingu
- Fegurð
- Samkennd
- Rannsóknir
- Hugsanleg verðmæti
- Fyrir komandi kynslóðir

Nálægð vs Fjarlæg

- Kostir nálægðar
 - Tekið á vandanum nærri vandamálinu
 - Þekking á heimasjónarmiðum
 - Endurspeglun á viðhorfum heimaaðila
- Gallar nálægðar
 - Ekki samræmd framkvæmd yfir landið
 - Ekki lítið til heildasjónarmiða (sérstaða yfir landið)
 - Þrýstingur vegna fjárhagslegra/ atvinnusjónarmiða
 - Oft lítið vægi

Fylgifiskur nálægðar: Fámenni og smáar stjórnsýslueiningar

Ókostur fámennisins

- Blönduð stjórnábylgja (sami aðili kemur að málum á mismunandi sviðum
- Skortur á samræmdum reglum
- Skortur á formlegum afgreiðsluháttum
- Of lítið vægi í litlum nefndum –
- Lítil eftirfylgni ef ekki fylgir starfsmaður

Skipan mála

- Sjálfstæð náttúruverndarnefnd
 - Kostir
 - Kemur með sjónarmið náttúruverndar
 - Gallar
 - Yfirleitt litlar nefndir með fá mál
 - Hætta á að gengið sé framhjá nefndum
 - Fá úrræði. Ekki sjálfsstætt ákvörðunarvald
- Felld inn í umhverfisnefndir
 - Kostir
 - Meiri skilvirkni og sjónarmið samþætt
 - Gallar
 - Náttúruverndarsjónarmið oft sett hjá
 - Verkefni ekki endilega í samræmi við lögboðnar skyldur

Leið áfram

1. Hlutverk nefndanna er ákaflega víðfemt en að mínu viti skortir á að verklag sé formfest.
2. Mikið af því sem verið er að meta er huglægt en á margt er unnt að setja hlutlæga kvarða.
3. Það væri mikill kostur að nefndirnar hefðu formlega lýsingu verksviði og verklagi
4. Til þess þyrftu nefndirnar að fá leiðbeiningar eða samræmd viðmið frá UST
5. Líta má á starfsleyfisfyrirmyndir UST til HES og samræmd starfsleyfi sem fyrirmynd
6. Kanna með almannaréttinn -hvernig unnt er að bregðast við ef eru brot (Ríkissaks – UST á að kæra við akstri utan vega.

Samantekt

- Það þarf virkari aðkoma sveitarfélaga að stefnumörkun friðlýsingar.
 - Þau skipa heimafólk oft gríðarlegu máli í arvinnulegu og efnahagslegu tilliti.
- Tryggja þarf að langtímahagsmunir gangi fram yfir ógrundaða skammtímahagsmuni - þess vegna skiptir máli að rétt sé staðið að verndun og friðlýsingu
- Stofnir þeirra að starfa innan ramma laga og reglugerðar og styðjast við leiðarljós og stýringu stjórnvalda ákvarðanir og leggja faglegan vörðul.
- Á endanum eru þeir stjórnvöld á hverjum tíma sem hafa...

Foreldristilfinningin

Það er grunnurinn vörðulinn

Heimasíðan

Allar nánari upplýsingar um Umhverfisstofnun er að finna á heimasíðu stofnunarinnar:

www.ust.is